

Edelhert en wild zwijn in Limburg en Brabant?

Kunnen er weer edelherten en wilde zwijnen leven in de vrije natuur van Limburg en Brabant? Het natuurbeleid van het rijk en van deze twee provincies is gericht op het tot stand brengen van zogenaamde 'begeleid-natuurlijke eenheden': grootschalige gebieden waar landschapsvormende processen voor natuurlijke differentiatie zorgen. Inmiddels is de geplande Ecologische Hoofdstructuur voor een groot deel gerealiseerd en dient de volgende vraag zich aan: wanneer wordt het mogelijk edelherten en wilde zwijnen uit te zetten in de gebieden. Alterra heeft hier onderzoek naar verricht.

Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de provincies Noord-Brabant en Limburg en het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Directie Zuid, onder leiding van G. Groot Bruinderink. De resultaten werden op 1 februari in Weert gepresenteerd.

In totaal zijn dertien gebieden bestudeerd. Hiervan zijn de meest kansrijke gebieden (zes stuks) gedetailleerd bekeken. Het gaat daarbij om complexen van bossen en natuurgebieden die in grootte variëren van 1300 ha (Vijlener bos, Aachener Stadtwald, Geuldal) tot 13.000 ha (Weerterbosch, Strabrecht, Leenderbos). In één van de onderzochte gebieden leven nu al wilde zwijnen (Mein-

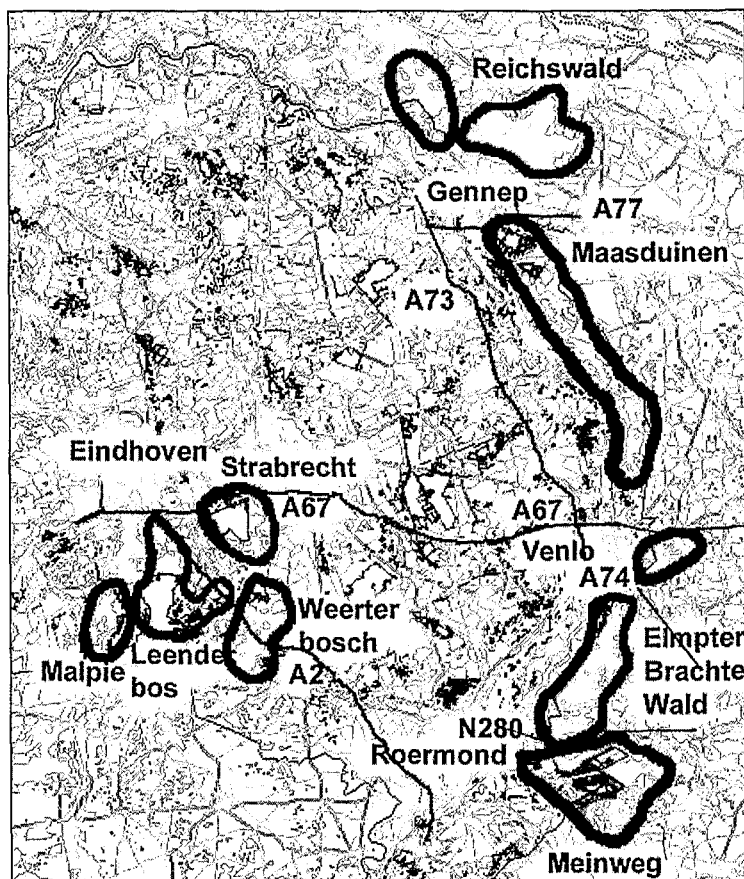
De twee meest kansrijke complexen van gebieden.

weg, onderdeel van Nederlands-Duitse Naturpark Maas-Swalm-Nette). In de omgeving van het Vijlenerbos c.a. (Noord-Eifel, Ardennen) leven edelherten en wilde zwijnen in een vrije wildbaan. De herten wagen zich af en toe over de grens en worden dan afgeschoten. Niet ver van het Limburgse gebied Maasduinen (Hamert, Bergerbos) leven edelherten achter een raster in het Duitse Reichswald.

Ecologische geschiktheid

Er is in het onderzoek gekeken naar de ecologische geschiktheid van de gebieden op basis van oppervlakte, vermogen van

de bodem voor voedselproductie, de aanwezigheid van water en de structuur van de begroeiing en het voedselaanbod. Hiervoor zijn o.a. vegetatiegegevens uit HOSP gebruikt. Op basis van alle verzamelde gegevens is ingeschat welke populatiegrootte mogelijk is. Met behulp van een door Alterra ontwikkeld expertsysteem (LARCH) is gekeken wat de kansen zijn voor het voortbestaan van populaties, op grond van de ligging van de natuurgebieden en bossen ten opzichte van elkaar. Hierbij is aangenomen dat de bossen en natuurgebieden niet ingerasterd worden en dat vrije uitwisseling mogelijk

Grenzend aan Maasduinen liggen graslanden met heggen in het Maasdal.

is. Er is voor het duurzaam voortbestaan van de soorten uitgegaan van een minimale populatiegrootte van 150 dieren.

Risico's

Behalve naar de ecologische geschiktheid is gekeken naar de risico's die ontstaan door (en voor) verkeer, recreatie en landbouw en naar grensoverschrijdende omstandigheden. Zo is bijvoorbeeld het aantal kilometer wegen en spoorlijn in beschouwing genomen als maat voor de kans op aanrijdingen. Snelwegen zullen zonder meer uitgerasterd moeten worden. De onderdelen van de leefgebieden zullen dan via ecoducten verbonden moeten worden. Ook op kwetsbare plaatsen bij kleinere wegen kunnen rasters in combinatie met ecoducten nuttig zijn.

Schade aan landbouwgewassen en de kans op overdracht van dierziektes moet geminimaliseerd worden. Na de uitbraak van varkenspest een aantal jaren geleden speelt dit element in de discussies een zware rol. Overigens wordt in het rapport aanne-

melijk gemaakt dat de kans op besmetting van vee en gehouden varkens door vestiging van edelhert en wild zwijn in nieuwe leefgebieden uitermate gering is.

Bij populaties die aan twee kanten van de rijksgrens leven kan het verschil in beleid en in wetten en regels zorgen voor complicaties bij het beheer. De risico's worden daarom in grensoverschrijdende gebieden hoger geacht.

Weerterbosch-Leenderbos

Van de zes kansrijke gebieden scoort het complex Grootte Heide/ Weerterbosch/ Stra-

brechtse heide/ Kleine Dommel/ Weerter- en Budelerbergen/ Leenderbos/ Strijper AA/ Tongelreep/ de Malpie het beste. De samenstellende onderdelen liggen deels in Noord-Brabant en deels in Limburg. Het totale gebied is ongeveer 22.000 ha groot, en hiervan bestaat ruim 13.000 ha uit bos- en natuurgebied. Het gebied wordt gekenmerkt door naaldbossen, heide met vennen en moerasbos en vochtige graslanden in de beekdalen. Knelpunten worden gevormd door de A2, die het gehele gebied doorsnijdt. Deze autosnelweg zal afgerasterd moeten worden en op verschillende plaatsen van ecoducten moeten worden voorzien. In het gebied komt nogal wat intensieve veehouderij voor. De risico's voor overdracht van dierziektes zullen geminimaliseerd moeten worden.

Maasduinen

Het gebied Maasduinen is een goede tweede. Het is 11.000 ha groot en het omvat 5600 ha bos en natuurgebied. Het omvat heidevelden met vennen en naaldbossen op de grote pleistocene

Recreatie beïnvloedt ook de mogelijkheden voor edelherten.

duinen, die in de laatste ijstijd vanuit het Maasdal zijn gevormd. De bodem is er relatief arm en dat kan problemen veroorzaken bij de mineralenvoorziening. Het Maasdal grenst over de volle lengte aan dit gebied. Als hier door natuurontwikkeling leefmogelijkheden voor edelherten en wilde zwijnen ontstaan is het opheffen van nu aanwezige barrières geboden. De barrières worden gevormd door de rijksweg N271 en de bebouwing in het Maasdal. Er zijn belangrijke kansen om dit gebied via robuuste verbindingen in contact te brengen met andere grote natuurgebieden. Ten oosten van Gennep kan, deels via het Niersdal, een verbinding met het Reichswald en het Rijk van Nijmegen tot stand worden gebracht. De barrière die nu gevormd wordt door de oost-west lopende snelweg A77 moet dan ook overbrugd worden. Aan de zuidkant van het gebied kan een verbinding tot stand gebracht worden met het eveneens onderzochte complex Meinweg/ Elmpter- en Brachterwald. Daarvoor zullen ten oosten van Venlo robuuste verbindingen

geschapen moeten worden, deels op Duits grondgebied. Ook hier gooit nu de aanwezige infrastructuur roet in het eten. De A67 vormt nu al een barrière en in de toekomst mogelijk de nog aan te leggen A74. Misschien komt daar de nieuwe spoorwegverbinding van de IJzeren Rijn nog bij. Het Limburgs Landschap, Staatsbosbeheer en de Milieufederatie Limburg hebben plannen gepresenteerd om deze zwakke schakels in het noord-zuid verlopende natuurgebied op te heffen en zijn hierover in overleg met de betrokken gemeenten en de provincie. De met Maasduinen te verbinden Meinweg en het Elmpter- en Brachterwald liggen in een terrassenlandschap met geologische breuken. Het natuurgebied bestaat uit heidevelden met vennen, naald- en loofbossen en verschillende beken en is ruim 4500 ha groot. Er leven nu ca. 200 wilde zwijnen. Het aansluitende Duitse Naturpark Swalm-Nette is 43.000 ha groot. Tegenwoordig vormt het een goed leefgebied voor zowel edelherten als wilde zwijnen.

Meinweg: wilde zwijnen leven hier in de eikenstrubben.

De andere gebieden

De andere onderzochte gebieden zijn minder of niet geschikt voor edelherten en wilde zwijnen. De Loonse en Drunense duinen bieden te weinig voedsel en water. Het gebied Kampina / Beersedal / de Mortelen / de Geelders (ook wel het Groenewoud genaamd) is potentieel een geschikt leefgebied, maar het ligt zo geïsoleerd dat het niet met andere gebieden verbonden kan worden. Het gebied Vijlenerbossen / Aachener Stadtwald / Geuldal is te klein als leefgebied voor wilde zwijnen en edelherten. De kansen voor dit gebied worden beter als het verbonden wordt met gebieden in de Eifel en de Ardennen.

Conclusie

Er komen in Limburg en Noord-Brabant verschillende complexen van grote bos- en natuurgebieden voor die geschikt zijn of geschikt te maken zijn als leefgebied voor wilde zwijnen en edelherten. De kwaliteit van de huidige natuurgebieden en bossen vormt daarbij niet de beperkende factor. Het belangrijkste is om de barrièrewerking van wegen op te heffen en robuuste verbindingen, als schakels tussen de natuurgebieden, tot stand te brengen.

Literatuur

G.W.T.A. Groot Bruinderink, D.R. Lammertsma & R. Pouwels, 2000. De geschiktheid van natuurgebieden in Noord-Brabant en Limburg als leefgebied voor edelhert en wild zwijn. Alterra-rapport 086, ISSN 1566-7197